

Modele odpowiedzi do arkusza próbnej matury z OPERONEM

Język polski
Poziom rozszerzony

Listopad 2009

**Temat 1: Rola nawiązań do twórczości Leopolda Staffa w *Kwiatach polskich* Juliana Tuwima.
Opracuj temat, dokonaj analizy i interpretacji obu utworów.**

I. ROZWINIĘCIE TEMATU (można uzyskać maksymalnie 26 pkt)**1. Wstępne rozpoznanie (0–1 pkt)**

Na przykład:

- motyw dzieciństwa w obu tekstach,
- dostrzeżenie obecności aluzji literackiej w tekście Tuwima.

Julian Tuwim, *Kwiaty polskie* (fragment)**2. Konstrukcja wypowiedzi (0–3 pkt)**

Na przykład:

- syllabotonizm (regularny rozkład akcentów z niewielkimi odchyleniami akcentowymi),
- regularna budowa (dziewięciozgłoskowiec, układ rymów, stały rozkład akcentów) służy zrytmizowaniu tekstu,
- narrator (osoba mówiąca) – osoba zafascynowana twórczością Leopolda Staffa,
- wyznanie osobiste („nie potrafię oderwać się”, „Znam to”, „Osłupiały, drzemie”),
- językowe ukształtowanie tekstu, na przykład: wyliczenia („rozkoszy, smutku i zachwytu”, „Śmieję się [...], wzdycham, płaczę”), słownictwo potoczne (rupiecie, graty), neologizm („przedstafia”).

3. Wstępna analiza fragmentu (0–2 pkt)

Na przykład:

- wrażenia osoby mówiącej po lekturze tomu poezji Staffa,

Argumenty:

- książka ważna, znacząca („Wiersze, od których nie potrafię/ Oderwać się od dwóch lat prawie”, „Czytam, po stokroć już czytane”),
- wywołuje różne emocje (rozkosz, smutek, zachwyt, „Śmieję się nad nią, wzdycham, płaczę”),
- dostrzeżenie, że każde kolejne czytanie pozwala odkrywać coś nowego („Książka – nowina pełna mitów/ I starych słów, i nowych znaczeń”).

Leopold Staff, *Dzieciństwo***4. Konstrukcja wypowiedzi (0–3 pkt)**

Na przykład:

- rozpoznanie gatunku – sonet,
- budowa stroficzna (2 strofy czterowersowe i dwie trzywersowe), charakterystyczny układ rymów (abba, baab, cdc, dcd),
- kompozycja wypowiedzi lirycznej (strofy 1–3 – opis, strofa 4 – refleksje),
- liryka osobista,

- e) podmiot liryczny – osoba wspominająca swoje dzieciństwo,
 f) językowe ukształtowanie tekstu, na przykład epitety („zepsute zegary”, „nieme skrzypce”, „uschła niezapominajka”), metafory („poezja starych studni”, „las czarów”), porównania („Bo było to jak podróż szalona po świecie”), przerzutnie („niezapominajka/ drzemie”, „bajka/ szeptala”).

5. Obraz dzieciństwa (0–3 pkt)

Na przykład:

- a) wspomnianie dziecięcych zabaw (zbieranie motyli, znaczków, zabawa magiczną latarnią),
 b) dziecięce odkrywanie świata, pierwsze wtajemniczenia („klucz [...] otworzy mi zamki skryte w tajny parów”),
 c) czas radości, szczęścia,
 d) czas magii i tajemnicy („las czarów”),
 e) wspomnianie dzieciństwa źródłem szczęścia,
 f) dzieciństwo – świat bajkowy,
 g) dzieciństwo czasem „szalonej podróży po świecie”.

6. Nawiązania do wiersza Staffa w *Kwiatach polskich* (0–8 pkt)

Na przykład:

- a) wyjaśnienie pojęcia „aluzja literacka” – świadome nawiązanie przez pisarza do innego dzieła literackiego,

Argumenty:

- b) cytaty: „Poezja starych studni”, „Były dzieciństwu memu lasem/ Czarów”,
 c) zmodyfikowane cytaty: „Księga, gdzie niezapominajka/ Drzemie” (u Staffa: „Zzółkła księga, gdzie uschła niezapominajka/ Drzemie”), „...Zbierałem zardzewiałe/ Klucze” (u Staffa: „Zbierałem zardzewiałe, stare klucze...”, „Sen niedorzeczny... sen jak szczęście...” (u Staffa „Sen słodki, niedorzeczny, jak szczęście... jak szczęście...”),
 d) przywołanie symbolicznych miejsc, przedmiotów pojawiających się w wierszu Staffa – na przykład strych, nieme skrzypce,

Odniesienia do refleksji na temat dzieciństwa:

- e) nieuchronne przemijanie dzieciństwa i jego charakterystycznych elementów („Rupiecie strychów – marność, marność / Znieruchomienie i umarłość”),
 f) dostrzeżenie uroków dzieciństwa, urody życia w codziennych sytuacjach i aprobatę tego przez narratorkę *Kwiatów polskich*,
 g) pokrewieństwo duchowe („Znam to”, „Wszystko jak ja”),
 h) mimo upływu czasu i przemijania wspomnienia dzieciństwa dają radość („Sen niedorzeczny... sen jak szczęście...”),
 i) podziw dla poety, zachwyt, aprobatę („Jak on wie wszystko, ten czarodziej”, zwroty nacechowane dodatnio „tak, to poezja”, „i to poezja”),
 j) uniwersalizm, prawda o życiu – uchwycenie przez Staffa typowych odczuć, zjawisk, emocji, ludzkich doświadczeń („We Lwowie? Nie. To było w Łodzi / To było wszędzie i tak samo!”).

7. Określenie roli nawiązań do wiersza Staffa (0–2 pkt)

Na przykład:

- a) podziw dla twórczości Staffa,
 b) wyraz osobistych emocji i fascynacji,
 c) wyraz duchowego dojrzewania, pierwszych wtajemniczeń poetyckich,
 d) odwołanie się do mądrości życiowej starszego, doświadczonego twórcy,
 e) kontynuacja mitu dzieciństwa – czasu pozytywnych emocji, szczęścia, radości.

8. Funkcjonalne wykorzystanie kontekstów (0–1 pkt)

Na przykład:

- a) kontekst biograficzny (powstanie *Kwiatów polskich* na emigracji),
- b) kontekst historycznoliteracki (Staff ojcem duchowym Skamandrytów),
- c) kontekst literacki – funkcjonowanie aluzji literackiej w innym utworze,
- d) kontekst filozoficzny – afirmacja życia w poezji Staffa (zgoda na życie w całej jego złożoności, ze względną równowagą cierpienia i szczęścia).

9. Wnioski (0–3 pkt)

Pełny wniosek (3 pkt)

Dostrzeżenie, że w obu tekstach twórcy piszą o dzieciństwie jako okresie przemijającym, ale jednocześnie dającym człowiekowi szczęście. Uzasadnienie obecności nawiązania do wiersza Staffa w *Kwiatach polskich* Tuwima. To aluzja literacka, podkreślająca uznanie dla autora *Dzieciństwa*. To także sposób pokazania ludzkich doświadczeń, opisywania dzieciństwa i jego oceny.

Częściowy wniosek (2 pkt)

Dostrzeżenie, że w obu tekstach twórcy piszą o dzieciństwie jako okresie przemijającym, ale jednocześnie dającym człowiekowi szczęście.

Próba podsumowania (1 pkt)

Dostrzeżenie, że w obu tekstach twórcy podobnie piszą o dzieciństwie.

II. KOMPOZYCJA (0–2 pkt)

Kompozycję wypracowania ocenia się wtedy, gdy przyznane zostały punkty za rozwinięcie tematu.

- podporządkowana zamysłowi funkcjonalnemu wobec tematu, spójna wewnętrznie, przejrzysta i logiczna, pełna konsekwencja w układzie graficznym (2 pkt)
- uporządkowana wobec przyjętego kryterium, spójna, graficzne wyodrębnienie głównych części (1 pkt)

Uwaga: jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

III. STYL (0–2 pkt)

- jasny, żywy, swobodny, zgodny z zastosowaną formą wypowiedzi, urozmaicona leksyka (2 pkt)
- zgodny z zastosowaną formą wypowiedzi, na ogół jasny, wystarczająca leksyka (1 pkt)

Uwaga: jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

IV. JĘZYK (0–8 pkt)

- język w całej pracy komunikatywny, poprawna, urozmaicona składnia, poprawne słownictwo, frazeologia i fleksja (8 pkt)
- język w całej pracy komunikatywny, poprawne słownictwo, składnia, frazeologia i fleksja (6 pkt)
- język w całej pracy komunikatywny, poprawna fleksja, w większości poprawne słownictwo, składnia i frazeologia (4 pkt)
- język w pracy komunikatywny mimo błędów składniowych, leksykalnych (słownictwo i frazeologia), fleksyjnych (2 pkt)
- język w pracy komunikatywny mimo błędów fleksyjnych, licznych błędów składniowych, leksykalnych (1 pkt)

Uwaga: jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

V. ZAPIS (0–2 pkt)

- bezbłędna ortografia, poprawna interpunkcja (nieliczne błędy) (2 pkt)
- poprawna ortografia (nieliczne błędy różnego stopnia), na ogół poprawna interpunkcja (1 pkt)

Uwaga: jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

VI. SZCZEGÓLNE WALORY PRACY (0–4 pkt)

Temat 2: Dokonaj analizy i interpretacji podanych utworów i zaprezentuj przedstawioną w nich koncepcję człowieka i jego życia. Zwróć uwagę na sposób ukształtowania wypowiedzi poetyckiej.

I. ROZWINIĘCIE TEMATU (można uzyskać maksymalnie 26 pkt)

1. Rozpoznanie zasady zestawienia tekstów (0–1 pkt)

Na przykład:

- a) różne wizje człowieka,
- b) czas powstania – teksty z XVI w.,
- c) różne sposoby mówienia.

2. Konstrukcja wypowiedzi (0–6 pkt)

Na przykład:

Pieśń XIX (0–3 pkt)

- a) podmiot liryczny – poeta-myśliciel, moralista, nauczyciel,
- b) podmiot liryczny – funkcja form zaimków („ze mną” a „nam”, „nas”),
- c) adresat – ludzie potrzebujący wskazówek, mający wątpliwości co do tego, jak żyć, jakie wartości uznać za najważniejsze,
- d) liryka zwrotu do adresata,
- e) pieśń, regularność budowy, stroficzność,
- f) kompozycja – teza, uzasadnienie tezy, wniosek, podsumowanie (podobieństwo do budowy mowy),

Sonet IV (0–3 pkt)

- g) podmiot liryczny – człowiek przekonany o własnej słabości, szukający pomocy,
- h) podmiot liryczny – funkcja form zaimków („nasze”, „nasz” a „mego”, „mnie”),
- i) adresat – Bóg; zwroty językowe potwierdzające rozpoznanie („o nasz możny Panie”, „Królu powszechny”, „Ty mnie przy sobie postaw...”),
- j) monolog liryczny, liryka bezpośrednia,
- k) sonet (sonet francuski), rygorystyczny wiersz, układ rymów,
- l) związek budowy utworu z treścią – 2 pierwsze strofy opisujące życie człowieka i zagrożenia, 3 i 4 strofa – refleksje dotyczące człowieka, jego miejsca w świecie i sposobu radzenia sobie z zagrożeniami,
- m) kompozycja – funkcja kolejności przywołania zagrożeń – szatan, „świata łakome marności”, ciało (gradacja),
- n) funkcja tytułu.

3. Obraz człowieka i jego życia (0–10 pkt)

Na przykład:

Pieśń XIX (0–5 pkt)

- a) silny, może sam decydować o swoim życiu, wybrać sposób życia i najważniejsze dla siebie wartości,

Język polski. Poziom rozszerzony
Próbna Matura z OPERONEM i „Gazetą Wyborczą”

- b) stworzony przez Boga do wyższych celów („I szkoda zwać człowiekiem, kto bydlęce żyje/ Tkając, lejąc w się wszystko, póki zstawa szyje”),
 - c) człowiek różni się od zwierząt, ma rozum, potrafi mówić,
 - d) powinien troszczyć się o zapewnienie sobie pamięci po śmierci, o dobrą sławę – służyć jej,
 - e) różne możliwości zdobycia sławy (każdy człowiek otrzymał talent, powinien go właściwie wykorzystać, np. prawnik, polityk, nauczyciel, żołnierz),
 - f) pogarda dla rzeczy doczesnych, naganność zachowań ograniczających się do pogoni za dobrami materialnymi, do zaspokajania jedynie potrzeb konsumpcyjnych,
 - g) konieczność dbania o rzeczy godne człowieka („Przeto chciejmy wziąć przedsię myśli godne siebie”),
 - h) pożytek dla ojczyzny celem ludzkich działań,
- Sonet IV (0–5 pkt)**

- i) słaby, sam nie jest w stanie walczyć z pokusami świata,
- j) potrzebuje pomocy, wsparcia,
- k) niezdolny do dokonania właściwego wyboru („niebaczny”),
- l) rozdarty wewnętrznie,
- m) nieustannie walczący z pokusami,
- n) szatan, rozkosze świata („świata łakome marności”) i ciało jako czynniki prowadzące człowieka do upadku,
- o) zagrożenie stwarzane przez ciało, które powinno być ostoją bezpieczeństwa, potęguje tragizm sytuacji człowieka,
- p) Bóg jako jedyna ostoja człowieka, nadzieja na zwycięstwo nad pokusami i zbawienie.

4. Językowe ukształtowanie tekstu (0–5 pkt)

Na przykład:

Pieśń XIX

- a) antynomia – „doczesne rzeczy” – „dobra sława” i jej funkcja,
- b) pytania retoryczne – wyrażają postawę emocjonalną podmiotu lirycznego,
- c) powtórzenia (np. „dał nam rozum, dał mowę”, „niech szczepi [...], niechaj czyni”, „myśli ważne [...], myśli ważne”) – podkreślają ważność treści,
- d) wyrazy nacechowane emocjonalnie (np. „bydlęce”, „prostak”, „bestyje”) – wyrażają stosunek osoby mówiącej do opisywanej treści,

Sonet IV

- e) antynomia pokój – bój i jej funkcja,
- f) przerzutnie – uwypuklają znaczenia, podkreślają wagę słów,
- g) inwersje składniowe – podkreślają chaos świata,
- h) paradoksy i ich funkcja,
- i) peryfrazja „srogi ciemności Hetman” i jej funkcja,
- j) zdania wykrzyknikowe – podkreślają emocjonalność monologu lirycznego,
- k) epitety, określenia emocjonalnie nacechowane („straszliwy bój”, „możny Pan”) wskazują na stosunek podmiotu lirycznego do przedstawianej rzeczywistości.

5. Funkcjonalne wykorzystanie kontekstów (0–1 pkt)

Na przykład:

- a) kontekst biblijny – Księga Rodzaju, Księga Koheleta,
- b) kontekst historycznoliteracki,
- c) kontekst filozoficzny.

6. Wnioski (0–3 pkt)**Pełny wniosek (3 pkt)**

Dostrzeżenie podobieństw i różnic w przedstawionej w obu tekstach wizji człowieka i jego życia (siła – słabość człowieka, możliwość wpływania na życie, stosunek do rzeczy doczesnych, cel życia człowieka). Wskazanie różnic w sposobie ukształtowania wypowiedzi poetyckiej. Barokowe niepokoje w wierszu Sępa-Szarzyńskiego.

Częściowy wniosek (2 pkt)

Wskazanie najważniejszej różnicy w obrazie człowieka i jego życia oraz w sposobie ukształtowania wypowiedzi poetyckiej.

Próba podsumowania (1 pkt)

Wskazanie podstawowej różnicy w obrazie człowieka i jego życia.

II. KOMPOZYCJA (0–2 pkt)

Kompozycję wypracowania ocenia się wtedy, gdy przyznane zostały punkty za rozwinięcie tematu.

- podporządkowana zamysłowi funkcjonalnemu wobec tematu, spójna wewnętrznie, przejrzysta i logiczna, pełna konsekwencja w układzie graficznym (**2 pkt**)
- uporządkowana wobec przyjętego kryterium, spójna, graficzne wyodrębnienie głównych części (**1 pkt**)

Uwaga: jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

III. STYL (0–2 pkt)

- jasny, żywy, swobodny, zgodny z zastosowaną formą wypowiedzi, urozmaicona leksyka (**2 pkt**)
- zgodny z zastosowaną formą wypowiedzi, na ogół jasny, wystarczająca leksyka (**1 pkt**)

Uwaga: jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

IV. JEZYK (0–8 pkt)

- język w całej pracy komunikatywny, poprawna, urozmaicona składnia, poprawne słownictwo, frazeologia i fleksja (**8 pkt**)
- język w całej pracy komunikatywny, poprawne słownictwo, składnia, frazeologia i fleksja (**6 pkt**)
- język w całej pracy komunikatywny, poprawna fleksja, w większości poprawne słownictwo, składnia i frazeologia (**4 pkt**)
- język w pracy komunikatywny mimo błędów składniowych, leksykalnych (słownictwo i frazeologia), fleksyjnych (**2 pkt**)
- język w pracy komunikatywny mimo błędów fleksyjnych, licznych błędów składniowych, leksykalnych (**1 pkt**)

Uwaga: jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

V. ZAPIS (0–2 pkt)

- bezbłędna ortografia, poprawna interpunkcja (nieliczne błędy) (**2 pkt**)
- poprawna ortografia (nieliczne błędy różnego stopnia), na ogół poprawna interpunkcja (**1 pkt**)

Uwaga: jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

VI. SZCZEGÓLNE WALORY PRACY (0–4 pkt)